

Enheten för tillsyn
Lisa Wellenius

Rapport från inspektion av Överförmyndaren Norrtälje kommun den 18 maj 2022

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Stockholms län (Länsstyrelsen) kritiserar Överförmyndaren i Norrtälje kommun (Överförmyndaren) på följande punkter:

- Bristfällig bevakning av redovisning i ett förmynderskap.
- Bristfälligt underlag till beslut om samtycke till förvärv av en bostadsrätt.

Inledning

Länsstyrelsen har genomfört ett fysiskt platsbesök hos Överförmyndaren den 18 maj 2022.

Ett digitalt sammanträde hölls den 23 maj 2022 och där deltog överförmyndare Bo Wetterström, Susanne Jägerstad och Rasmus Malmsten från överförmyndarens kansli samt Malin Åberg och Lisa Wellenius från Länsstyrelsen.

Vid inspektionen granskades Överförmyndarens register och 17 akter (se bilaga). Om Länsstyrelsen funnit anledning att kommentera Överförmyndarens handläggning tas det upp i rapporten.

Uppföljning av föregående rapport

Föregående inspektion av Överförmyndaren genomfördes år 2021 och i rapporten (203-62518-2021) riktade Länsstyrelsen kritik mot Överförmyndaren på två punkter (bristfällig bevakning av arvskifte i förmynderskap och ingen överlämning av redovisningshandlingar). Vid denna inspektion har Länsstyrelsen särskilt valt ut akter där barn eller huvudmän nyligen har mottagit ett arv. I övrigt har Länsstyrelsen inte gjort någon särskild uppföljning av kritiken vid denna inspektion.

Aktgranskning med kritik

Bristfällig bevakning av redovisning i ett förmynderskap

Sammanfattning av granskningen

I akt 2019238, angående ett förmynderskap, noterade Länsstyrelsen följande. I ärendet saknades årsräkning för år 2020 och 2021 och det fanns inte någon förklaring till detta i akten. Det finns ingen aktivitet i ärendet sedan sommaren 2020 vilket innebär att Överförmyndaren inte skickat några påminnelser etc. till förmyndarna.

Vid sammanträdet framförde Överförmyndaren att man i samband med Länsstyrelsens inspektion noterat detta och att förmynderskapet av misstag hade registrerats som ”ej redovisning” i systemet.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt 13 kap. 14 § föräldrabalken, FB, ska föräldrar före den 1 mars varje år i en årsräkning till överförmyndaren redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som avses i 2 §, t.ex. tillgångar som överstiger åtta gånger gällande prisbasbelopp, samt sådan egendom som omfattas av bestämmelserna om samtycke enligt 10 §, t.ex. fast egendom eller nyttjanderätt till sådan.

Länsstyrelsen vill framhålla att överförmyndarens granskning av ställföreträdarens redovisningshandlingar utgör en kontroll av att ställföreträdaren använder huvudmannens, eller barnets, tillgångar till dennes fördel – vilket är en central del av överförmyndarens tillsyn. Det är därför viktigt att överförmyndaren aktivt bevakar att redovisning inkommer och vidtar åtgärder då det brister, genom att t.ex. förelägga med vite.

Överförmyndarens bevakning av att redovisningshandlingar inkommer är beroende av uppgifterna om redovisningsskyldighet i registret. Det är därför av stor vikt att registreringen i Överförmyndarens system är korrekt.

Länsstyrelsen är kritisk till Överförmyndarens hantering av ärendet.

Utredning om värde och motivering av beslut*Sammanfattning av granskning*

I akt 2021171, angående ett godmanskap, noterades följande. Godmanskapet anordnades av tingsrätten den 16 juli 2021 och huvudmannens dotter förordnades till god man med uppdrag att förvalta egendom, bevaka rätt och sörja för person. Enligt ett läkarintyg daterat den 4 juni 2021 framgår att huvudmannen inte förstår vad saken gäller och inte kan yttra sig.

Av en e-post från gode mannen till Överförmyndaren den 19 september 2021 framgår bl.a. följande. Huvudmannen har flyttat till ett boende och frun bor kvar i en gemensamt ägd fastighet. Nu finns planer på att sälja fastigheten till fruns son. Huvudmannen och frun ska i sin tur köpa sonens bostadsrätt, dit frun ska flytta.

Försäljning av fastighet

Av avtalet rörande försäljningen framgår bl.a. följande. Huvudmannen och hans fru, som ägde 50 % vardera, sålde fastigheten för 1,8 mkr. Avtalet undertecknades den 29 september 2021. Enligt en oberoende värdering daterad den 13 augusti 2021 (inkom som en bilaga till förteckningen) värderas fastigheten till 2 mkr +/- 100 tkr. Överförmyndaren beslutade den 7 oktober 2021 att samtycka till försäljningen. I motiveringen till beslutet finns köpeskillingen med men det saknas information om Överförmyndarens utredning av värdet.

I ett brev som inkom till Överförmyndaren den 7 oktober 2021 har gode mannen bl.a. skrivit att försäljningen av fastigheten ger ca 1 mkr i vinst efter alla avdrag samt att planen nu är att köpa sonens bostadsrätt för 1 mkr.

Köp av bostadsrätt

Av avtalet rörande köpet framgår bl.a. följande. En ansökan om samtycke till köp av bostadsrätt inkom till Överförmyndaren den 25 oktober 2021. Av avtalet

framgår att huvudmannen och hans fru köper bostadsrätten för 1,1 mkr. Som säljare står ett dödsbo med två delägare. Avtalet undertecknades den 21 oktober 2021. Överförmyndaren samtyckte till köpet den 26 oktober 2021. Det finns inte någon utredning om bostadsrättens värde i akten. I motiveringen till beslutet finns köpeskillingen med men det saknas information om Överförmyndarens utredning av värdet.

Vid sammanträdet framgick att Länsstyrelsen inte fått samtliga handlingar i akterna vid inspektionen. Länsstyrelsen har därför efter inspektionen frågat Överförmyndaren om det fanns någon värdering i akten 2021171 som Länsstyrelsen inte fick tillgång till vid inspektionen. Överförmyndaren har inte skickat någon sådan handlingar från denna akt.

Länsstyrelsens bedömning

Beslutsunderlag

Enligt 14 kap. 11 § FB får en förordnad ställföreträdare endast med överförmyndarens samtycke köpa, sälja eller byta fast egendom eller nyttjanderätt till sådan egendom. Samtycke, till att sälja eller byta bort sådan egendom, får lämnas endast om åtgärden är lämplig med hänsyn till egendomens natur samt den enskildes behov och samlade tillgångar. Samtycke, till att köpa sådan egendom, ska lämnas, om inte förvärvet eller avtalet kan anses olämpligt med hänsyn till egendomens natur eller andra omständigheter.

Angående överförmyndarens beslutsunderlag vid handläggning av samtycke till försäljning av fastighet har Justitieombudsmannen (JO) anfört följande i bl.a. JO 2005/06 s. 425.

Som ett underlag för överförmyndarens beslut i en sådan tillståndsfråga bör i allmänhet finnas bl.a. utredning om fastighetens värde i form av ett värderingsutlåtande utfärdat av en sakkunnig och opartisk person. Överförmyndaren skall ha ett sådant beslutsunderlag att han eller hon kan se till att priset inte understiger fastighetens värde och att villkoren för betalning och i övrigt för försäljningen är till huvudmannens fördel.

Länsstyrelsen uppmanar Överförmyndaren att se över sina rutiner för utredning av fastigheter och bostadsrätters värde inför samtyckesbeslut. Särskilt när försäljningarna sker utan att objekten varit ute på öppna marknaden är det viktigt att Överförmyndaren inhämtar värderingar. Länsstyrelsen kunde inte se att det inkommit någon värdering av bostadsrätten i akten.

Länsstyrelsen riktar viss kritik mot Överförmyndaren för handläggningen i denna del.

Motivering

Bestämmelsen i 32 § förvaltningslagen (2017:900) (FL) anger att ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt, förutom i vissa undantagssituationer, ska innehålla en klargörande motivering, om det inte är uppenbart obehövligt. En sådan motivering ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som har tillämpats och *vilka omständigheter som har varit avgörande för myndighetens ställningstagande*.

Gällande beslut om samtycke till försäljning/förvärv av fastighet/bostadsrätt ska beslutet innehålla den utredning som varit avgörande för beslutet. Av Överförmyndarens beslut om samtycke gick inte att utläsa vilken bedömning som

Överförmyndaren gjort gällande köpeskillingen. Enligt Länsstyrelsens mening bör det framgå av beslutet. Länsstyrelsen uppmanar Överförmyndaren att se över sina rutiner för detta.

Aktgranskning utan kritik

Saknades handlingar i vissa akter vid inspektionen

Sammanfattning av granskning

Vid inspektionen saknade Länsstyrelsen underlag till beslut om samtycke till fastighetsöverlåtelser och arvskiften i flera akter.

Vid sammanträdet framkom att vissa handlingar förvarades i en digital akt och att samtliga handlingar av misstag inte hade tillförts de fysiska akterna inför Länsstyrelsens granskning. Länsstyrelsen har mottagit handlingarna efter inspektionen och granskat dessa då. I vissa fall hade det dock inneburit att Länsstyrelsen haft svårt att granska Överförmyndarens handläggning, eftersom Länsstyrelsen inte haft tillgång till hela akterna samtidigt.

I sitt yttrande har Överförmyndaren framfört att det hade varit önskvärt att Länsstyrelsen i samband med granskningen hade uppmärksammat kansliet om att det i vissa akter saknades utskrifter, så hade det ordnats.

Länsstyrelsens bedömning

Länsstyrelsen ska vid inspektioner granska om överförmyndarens handläggning följer reglerna i föräldrabalken och förmynderskapsförordningen och även i övrigt sker på ett rättssäkert och lämpligt sätt. Länsstyrelsen ska alltid kontrollera dels det av överförmyndaren förda registret, dels stickprovsvis utvalda akter. Överförmyndaren ska lämna länsstyrelsen de upplysningar som den behöver för att kunna utöva sin tillsyn. Se 21 och 22 §§ förmynderskapsförordningen (1995:379) (FFO).

Länsstyrelsen uppmanar Överförmyndaren att se till att Länsstyrelsen fortsättningsvis får tillgång till hela akter vid inspektioner. Det är viktigt för att Länsstyrelsen ska kunna utföra sitt uppdrag.

Saknas yttrande från huvudmannen om försäljning av bostadsrätt

Sammanfattning av granskning

I akt 2014211, angående ett förvaltarekap, noterades följande. Överförmyndaren samtyckte till försäljningen av en bostadsrätt den 28 oktober 2021. Det framgår inte att Överförmyndaren har berett huvudmannen möjlighet att yttra sig inför beslutet. I beslutet står det inte något om yttrande från huvudmannen eller att hen inte kan yttra sig. Det står emellertid att hen bor på ett särskilt boende och på grund av sitt hälsotillstånd inte kan flytta tillbaka. Det har inkommit ett läkarintyg som visserligen säger att huvudmannen har stora omvårdnadsbehov men intyget säger inte något om att hen inte skulle kunna yttra sig.

Överförmyndaren har i ett brev till förvaltaren den 12 augusti 2021 skrivit att denne i egenskap av "god man" kan påbörja försäljning av bostadsrätten. Även i dagboken står det den 26 oktober 2021 "samtycke uttag till god man" men i beslutet anges inte vilken typ av ställföreträdarskap det är.

Vid sammanträdet framförde Överförmyndaren bl.a. att de har som rutin att en huvudman som förstår vad saken gäller ska få möjlighet att yttra sig.

Efter sammanträdet har Länsstyrelsen fått del av ytterligare handlingar från akten (se avsnitt ovan *Saknades handlingar i vissa akter vid inspektionen*). Det rörde sig om underlag till förvaltarens ansökan om samtycke till försäljning av bostadsrätten. Ovanstående omständigheter kvarstår efter granskningen av dessa handlingar.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt 14 kap 11 § p. 3 FB får en förvaltare endast sälja en bostadsrätt med överförmyndarens samtycke och samtycke får endast lämnas om åtgärden är lämplig med hänsyn till egendomens natur samt huvudmannens behov och samlade tillgångar.

Enligt 16 kap. 9 § FB ska överförmyndaren innan ställning tas till om samtycke ska lämnas till en förvaltningsåtgärd av större vikt bereda huvudmannen samt dennes make eller sambo och närmaste släktingar tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan avsevärd tidsförlust. Till förvaltningsåtgärd av större vikt hör förvärv eller överlåtelse av fast egendom. Se prop. 1993/94:251 s. 283.

Av akten framgår inte att det förelegat en sådan situation som gjort att det inte varit möjligt för Överförmyndaren att bereda huvudmannen tillfälle till yttrande. Länsstyrelsen uppmanar Överförmyndaren att se över om rutiner för detta följs.

Länsstyrelsen uppmanar också Överförmyndaren att vara noggrann med vilken typ av ställföreträderskap det rör sig om i sin kommunikation. Ett godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB och ett förvaltarskap är väldigt olika uppdrag.

Beslut om samtycke till försäljning av bostadsrätt ej diariefört och förvarades vid Länsstyrelsens inspektion inte i akten

Sammanfattning av granskning

I akt 2020154, angående ett förmynderskap, noterades följande. Den 2 september 2020 beslutade Överförmyndaren om att förordna en god man för barnet i enlighet med 11 kap. 2 § FB för att företräda barnet vid ett arv.

Den 28 december 2020 ingav gode mannen en ansökan om samtycke till försäljning av en bostadsrätt i dödsboet. Den 15 januari 2021 begärde Överförmyndaren en komplettering från den gode mannen angående ansökan. Gode mannen inkom med komplettering i form av fullmakter. Det fanns inte något beslut om samtycke till försäljningen i akten och det fanns inte någon notering i dagboken om att Överförmyndaren har fattat ett beslut om detta.

Den 12 januari 2021 inkom en bouppteckning rörande dödsboet och den 24 januari 2022 lämnade gode mannen in en ansökan om samtycke till fördelningen i arvskiftet. I arvskiftet finns noterat att Överförmyndaren samtyckt till försäljningen av bostadsrätten den 1 februari 2021. Den 8 februari 2022 beslutade Överförmyndaren att samtycka till fördelningen i arvskiftet. Beslutet innehöll inte någon uppgift om vilka tillgångar som tillskiftades barnet.

Efter sammanträdet har Länsstyrelsen fått del av ytterligare handlingar från akten (se avsnitt ovan *Saknades handlingar i vissa akter vid inspektionen*). Det rörde sig

om underlag till ansökan om samtycke till försäljning av bostadsrätt samt underlag till ansökan om samtycke till fördelning i arvskifte bl.a. arvskifteshandlingen. Ovanstående omständigheter kvarstår efter granskningen av dessa handlingar.

Länsstyrelsens bedömning

Saknas beslut om samtycke till försäljning av bostadsrätt i akten

Överförmyndarens beslut ska diarieföras enligt 5 kap. 1 § 1st. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (OSL). Överförmyndarens beslut ska bevaras i en akt rörande ställföreträdarskapet enligt 17 § förmyndarskapsförordningen (1995:379).

Länsstyrelsen uppmanar Överförmyndaren att utreda om myndigheten har beslutat om samtycke till försäljningen av dödsboets bostadsrätt och i så fall tillföra beslutet till akten.

Motivering av beslut

Bestämmelsen i 32 § FL anger att ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt, förutom i vissa undantagssituationer, ska innehålla en klagörande motivering, om det inte är uppenbart obehövt. En sådan motivering ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som har tillämpats och vilka omständigheter som har varit avgörande för myndighetens ställningstagande. I förarbetet till bestämmelsen framgår att motiveringskyldigheten i praktiken gäller för alla beslut som är överklagbara och att undantagsregeln ska tolkas snävt. För att det kunna göras undantag krävs att det för myndigheten, vid en objektiv bedömning, ska i princip framstå som självklart att någon motivering inte är behövlig. Se prop. 2016/17:180 sida 186 ff.

Gällande beslut om samtycke till egendomens fördelning i arvskiften anser Länsstyrelsen att uppgift om vilka tillgångar som tillskiftas huvudmannen eller barnet är så pass relevant information i ett beslut enligt 15 kap. 5 § FB att det alltid bör framgå av beslutet. Även övriga omständigheter som varit avgörande för Överförmyndarens ställningstagande bör framgå.

Specifikation i årsräkning

Sammanfattning av granskningen

I akt 2018097, angående ett godmanskap, noterades följande. I årsräkningen avseende år 2021 är det upptaget tillgångar såsom "Framtidskonto", "Depåkonto", "Privatkonto" och en summa. Det finns inte någon information om bank eller konto/depånummer. Detta gäller även årsräkningen avseende år 2020. Överförmyndaren har granskat årsräkningarna utan anmärkning.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt 14 kap 15 § FB ska förordnade förmyndare, gode män och förvaltare före den 1 mars varje år i en årsräkning till överförmyndaren redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som har stått under ställföreträdarens förvaltning. Årsräkningen ska avges på heder och samvete. I årsräkningen ska anges den enskildes tillgångar och skulder vid början och slutet av den tid som räkningen avser. Vidare ska en sammanställning göras av inkomster och utgifter under nämnda tid. Av årsräkningen ska särskilt framgå hur mycket som har använts för den enskildes uppehälle eller nytta i övrigt.

I de granskade årsräkningarna är tillgångarna endast summariskt redovisade. Länsstyrelsen anser att tillgångarna ska specificeras mer, exempelvis genom att bank, depånummer och kontonummer anges i årsräkningen. Om bilagor är en del av årsräkningen ska det tydligt framgå att underskriften på heder och samvete även omfattar dessa delar och att bilagorna alltid ska hanteras som en del av årsräkningen.

Länsstyrelsen uppmanar Överförmyndaren att se över sina rutiner i detta avseende.

Övriga frågor

Handläggningstider för granskning av årsräkningar

Länsstyrelsen har inför inspektionen inhämtat uppgifter om handläggningstider för granskningen av årsräkningar. Överförmyndaren har uppgett att 99,4 % av årsräkningarna för år 2020 var granskade den 1 oktober 2021 och att samtliga var granskade den 23 november 2021. Länsstyrelsen noterar att Överförmyndaren inte hade långa handläggningstider för granskning av årsräkningar föregående år.

Överförmyndaren uppgav att de ligger bra till med årets granskning och att de beräknar att klara sitt mål att 90 % av årsräkningarna ska vara granskade den 1 september 2022.

Ny överförmyndare

Kommunfullmäktige i Norrtälje kommun beslutade att utse Bo Wetterström till ny överförmyndare i slutet av mars 2022. Länsstyrelsen uppmanade kommunen att skicka beslutet till Länsstyrelsen.

Nytt kansli från den 1 januari 2023

I juni 2020 meddelade Norrtäljes kommunfullmäktige att de lämnar samverkan med Täby kommun per den 31 december 2022. Länsstyrelsen lyfte frågan om sårbarheten som en mindre organisation kan innebära. Bo Wetterström uppgav att det planeras för 2-3 anställda på det nya kansliet, men att han anser att man borde ta höjd och vara 4-5 anställda. Han uppgav även att Norrtälje kommun har planer på samverkan med andra kommuner.

Rapporten har upprättats av Lisa Wellenius och Malin Åberg.

Bilaga:

Granskade akter

Kopia till:

Överförmyndaren

Kommunfullmäktige i Norrtälje kommun

Kommunstyrelsen i Norrtälje kommun

Kommunrevisorerna i Norrtälje kommun

Enheten för tillsyn
Lisa Wellenius

Granskade akter

Förmynderskap

Akt 2021205, 2016243, 2019238, 2020154 och 2020217.

Förvaltarskap

Akt 2019171, 2014211 och 2010129.

Godmanskap 11 kap. 3 § FB

Akt 2022021.

Godmanskap 11 kap. 4 § FB

Akt 2018097, 2021171, 2019234, 2019261 och 2014228.

Ärenden rörande ansökan eller anmälan om behov av god man/förvaltare

Akt 2021324, 2021297 och 2021265.